

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Pinkstertekenen

We spreken van pinkstertekenen, omdat Lucas in Hand. 2 telkens het woord „alsof“ gebruikt. Er was geen wind en er brandde geen vuur, en de discipelen spraken niet in al die vreemde talen, maar het was alsóf, zo werd het gehoord en gezien en ervaren.

We spreken van pinkstertekenen ook hierom, dat het weer ophield en zich nimmer herhaald heeft. Pinksteren herhaalt zich evenmin als Kerst en Goede Vrijdag, Pasen en Hemelvaart. De H. Geest is niet wég, evenmin als Christus weg is, maar Hij gaat niet de weg terug, begint niet weer eens van voren af aan, maar gaat voort van kracht tot kracht.

We spreken van pinkstertekenen, omdat ze tekenen zijn van het gekomen en komende Koninkrijk der hemelen. Tekenen ook der laatste dagen, die als door een verrekijker voor het geloofsoog het einde der dagen naderbij halen.

Zoals Christus' genezingstekenen zeggen: zo wórdt het eenmaal op de nieuwe aarde, waar geen ziekte meer zijn zal, — en Zijn opwekkingstekenen ons zeggen: zo wórdt het eenmaal, als de dood verlonden is in de overwinning van Christus, — zo spreken de pinkstertekenen de taal van het voleinde heil.

Zien we dat over het hoofd, dan denken we dat de H. Geest sindsdien geretireerd is en dat Pinksteren geannuleerd is, — omdat we die tekenen niet meer zien. Maar de taal der tekenen was niet: zo is het nu in de kerk en zo blijft het nu in de kerk, — neen, ze geven een beeld van het voleinde heil op de nieuwe aarde. Ze wijzen ons de weg en verlichten ons de weg naar het Nieuw-Jeruzalem.

Er is eerst dat teken van het geluid als van een geweldige gedreven wind, die het hele huis vervulde, waar de 120 bijeen waren en baden om de H. Geest. Geen werkelijke stormwind, slechts het geluid als van. Natuurlijke stormen woeden trouwens buitenshuis en figuurlijke stormen woeden alleen binnenshuis, maar hier is meer dan een figuurlijke storm, hier woedt binnenshuis een storm van de Geest! Toch waaien de gordijnen niet en staan de haren niet overeind. De vurige vlammen op de hoofden worden ook niet uitgeblazen. Het gaat alleen om het geluid.

We zeggen wel eens: het is een geluid als een oordeel, maar dit was veeleer het geluid van een voordeel, n.l. van de rijke presentie van de H. Geest. Je zou het kunnen vergelijken met het doorbreken van de geluidsbarrière. Een barrière is een grens. Als de Geest uit de hemel neerschiet naar de aarde doorbreekt Hij, de grens, die wij door onze zonde getrokken hebben tussen God en ons. Wij hadden als het ware een isolatiewand opgetrokken tussen hemel en aarde. Om van boven geen geluid meer te horen en niet gestoord te worden in ons bezig zijn op aarde. Die isolatiewand wordt nu doorbroken door de H. Geest. Het geluid van Gods stem en woord dringt weer door op aarde. Daardoor ontstaat die geweldige windstoot en dat geweldige geluid, waarbij we geneigd zijn de handen voor de oren te houden. Maar in het

kerkhuis van Pinksteren houdt niemand de handen voor de oren en wordt niemand ook doof door het geluid, maar het vervult het hele huis. Stórmenderhand veroverft Gods Geest heel de kerk. En maakt er een krachtcentrale en een zendstation van voor de hele wereld.

Het héle huis! Maar geen kamertje hier en een optreke daer. De Geest laat niet toe, dat de ene groep bewoners van het kerkhuis zich terugtrekt op zolder en een andere groep zich isoleert in het sousterrein, en we houden allemaal onze deur stevig op slot en schrijven op onze deur: adres van de ware kerk alsof de Geest alleen óns kamertje vervuld had. Dan miskennen we de werkelijkheid van Pinksteren: de vervulling van het hele huis.

De Geest doorbreekt barrières tussen ware Christusbelijders.

Maar er is ook een grens, die Hij juist markeert: want het geluid van de Geest wordt niet vernomen in de aangrenzende tempelhallen, die Christus uitwierpen. We moeten dus weten waar we over praten, als we het hebben over het kerkhuis. Dat staat gebouwd op het fundament van Petrus' Pinksterprediking. Alleen het kerkhuis, waar dít Evangelie monopolie heeft, wordt van de Geest vervuld. Maar dan ook het gehele huis. Die ene barrière blijft, tussen geloof en ongelooft. Maar alle andere barrières moeten verdwijnen. Dát zal een klap geven, als de geluidsbarrière doorstoken wordt tussen de verschillende christelijke kerken en ze elkaars geluid weer verstaan kunnen, omdat ze tesamen het geluid hebben vernomen van de geweldig gedreven wind van de Geest!

Het is een téken. En het wijst naar de toekomst. Maar het wijst ook de wég.

Dan is er het teken van de tongvormige vlammen, die zich op een ieder van de 120 zetten. De H. Geest vergeet niet dat de kerk uit ménsen bestaat, hoofd voor hoofd. Ménsen met verschillende namen en gaven, leeftijd en afkomst en gebreken. De H. Geest is niet de Geest van massificatie en automatisering. Hij is de Geest van en voor ieder persóónlijk in de kerk.

En dan wordt dat in de kerk en in ons leven een vurige, lichtende, hartverwarmende aangelegenheid. Niet koud, niet lauw, maar vurig! Wie het vuur van de Geest in zijn hart heeft loopt het vuur uit zijn sloffen

voor de zaak van zijn Heer. Maar dan worden we ook sprekende christenen. De vlammetjes zijn tongvormig. Pinksterleven is geen spraakloos leven. Er gaat een sprake van uit. Het zegt wat. Het geeft wat door. Er gaat wat van uit.

De kwaadsprekende tong zet heel haar omgeving in brand, zegt Jacobus. Maar de pinkstertong steekt in de goede zin haar omgeving aan! Dat is een aanstekelijke zaak. Laat die ene Naam maar over de tong gaan!

Doof deze vlammen van de Geest niet bij elkaar. Er is geen erger ding in de wereld dan een kerk of een zgn. christen, bij wie de Geest is uitgedoofd.

Het 3e pinksterteken is, dat ze begonnen te spreken in andere talen, zoals de Geest hen gaf uit te spreken.

Het begon met een algemeen geluid, — toen werden het tongen op ieder persoonlijk, maar nu komt het hóge Wóórd eruit!

Ook dit is iets voorbijgaands geweest. Tekenen van wat op de nieuwe aarde eenmaal permanent zal zijn: het loven van Gods heilsdaden in alle talen der wereld.

God zoekt niet alleen de kerk en niet alleen de mens in die kerk, maar het gaat Hem om heel de wérelt. De Geest doorbreekt de barrière tussen Israël en de volken. De middenmuur des afscheidseis, waar Paulus van spreekt. De Geest brengt Christus en die gekruisigd op de straten en pleinen van de grote wereldstad, op gevaar af dat Hij voor de 2e maal gekruisigd wordt.

Er bestaan voor de lof des HEREN nu ook geen taalbarrières meer. De H. Geest geeft in dit teken aan de kerk de hele sleutelbos in handen, waardoor ze bij alle volken binnen kan komen en ingang kan vinden.

Er wordt tegenwoordig wel gezegd, dat de kerk slechts doorgangshuis van de Geest is naar de wereld toe. De kerk is echter wel degelijk woonplaats van de H. Geest. Maar ze moet wél zijn een echt thuisfrónt, met evenveel accent op de beide delen van dat woord. We weten ons in de kerk thuis, maar staan tegelijk aan het frónt, dat door de hele wereld heen loopt.

Ook dit teken is als een wegwijzer naar de toekomst. Maar wees ons als we die weg dan niet beginnen in te slaan, en menen dat slechts in één taal de lof van Gods naam en heil gezongen wordt en kan worden, n.l. in vrijgemaakt-nederlands. Dan brokkelen we ook onder elkaar hoe langer hoe verder uiteen. En weerstaan we de H. Geest.

C. P. PLOOY

Onze waanzinnige wereld

Een week geleden heb ik iets gezegd over de wereld waarin we momenteel leven. Ik heb toen gewezen op de existentialistische filosofieën die zulk een enorme invloed uitoefenen op de westerse volkeren — en succesief in heel de wereld, en op de theologieën die daardoor beïnvloed werden.

Maar er is nog meer te noemen.

de wereldmacht van het communisme
Zijn we het ons wel bewust dat zeker de

helpt, en misschien zelfs wel twee-derde, van de wereldbevolking woont in landen waarin de ideologie — de religie! — van het communisme de heersende godsdienst is geworden en met alle mogelijke middelen wordt gepropageerd?

Dat is een van de merkwaardigste — en ook een van de meest dreigende — verschijnselen van onze tijd! Nooit werd een levens- en wereldbeschouwing — een religie —, door zóveel miljoenen geaccepteerd. Nooit heeft een reli-

gie over zulk een machtig apparaat beschikt om de geesten onder haar beslag te krijgen.

Het communisme is inderdaad een religie. Het is de religie van het dialectisch materialisme. De communisten spreken met een afkorting van het „diamat”. Het is de religie welke de sociaal-economische factoren in het mensenleven verabsoluteert, vergoddelijk. De mens „ist” (is) wat hij „iszt” (eet). Tot deze religie behoort een afgodische verheerlijking van de arbeid, de natuurwetenschappelijke studie, de techniek. In Rusland is het feest van een geslaagde ruimtevlucht een religieuze manifestatie, een eredienst! En de astronauten zijn de heiligen in deze cultus.

Het wordt nu in de communistische landen op alle mogelijke manieren de mens in de ziel gebrand dat de essentie van het mensenleven bestaat in de produktie van materiële goederen, het beschikken daarover en het gebruiken ervan. Uiteraard op voet van gelijkheid van allen met allen.

Alle abnormaliteiten, teleurstellingen en mislukkingen in de natuurwetenschappelijke, technische en industriële ontwikkeling worden daarbij gemakkelijk verklaard met de leus dat het in het communisme gaat om een **dialectisch** materialisme. D.w.z. om een leer, een systeem volgens hetwelk men in het volkeren- en mensenleven, en evenzo in het persoonlijke leven, niet anders dan via terugval, tegenslag, strijd tot het volle heil komen kan. Het dialectische karakter van het materialisme impliceert dat het ook met het communisme gaat door lijden tot heerlijkheid, door terugval naar het hoogtepunt, door de offerdood en de eliminering van honderdduizenden naar het geluk van miljoenen.

Met enorme energie wordt de bevolking van de communistische landen met deze materialistische religie geïndoctrineerd.

In China luisteren week in week uit door middel van radio of geluidsband honderden miljoenen naar een communistische preek van Mao-Tse-tung. Ze moeten dat trouwens ook doen.

Een instructie voor de opvoeding van de jeugd in China beveelt o.a. het volgende aan: In de kinderen moet van het begin af de revolutionaire mentaliteit worden aangekweekt. Dan alleen kunnen ze ook navolgers worden van de revolutie zoals onze leider Mao-Tse-tung dat eist - Mao wordt ten volle als een Messias beschouwd en geëerd - Ter intensivering van de morele opvoeding en met het oog op een daadwerkelijk voortgaan in het spoor van de revolutie moeten de kinderen voortgedrenkt worden in de gedachtenwereld van Mao. In de velerlei bezigheden en interessen van het kind moeten de beschouwingen van Mao-Tse-tung verwerkt worden. Wij prikkelen de kinderen aandachtig naar hem te luisteren. We hebben de overtuiging dat de opvoeding van de kinderen tot een krachtig klasse-bewustzijn zeer belangrijk is. We maken onze kinderen voort goed duidelijk dat er ook momenteel een klassenstrijd is en moet zijn. We organiseren excursies naar revolutionaire musea. De kinderen moeten weten hoe het leven van vóór de bevrijding eruit zag. Zij moeten het imperialistische en bureaukratische kapitalisme kennen. Maar ze moeten ook en vooral weten waarom de mensen in het nieuwe China gelukkig kunnen leven. Daardoor wekken we bij de kinderen liefde voor de partij, voor onze leider Mao en voor de maatschappij. En wij wekken in hen de haat op tegen iedere vorm van imperialisme!

Op deze wijze gaat het met de opvoeding toe van de kinderen in alle communistische landen.

De communistische ideeën en idealen staan vierkant tegenover het Evangelie van Jezus Christus.

Wat in het Evangelie fundamenteel is - de prediking van zonde, schuld, vergeving, genade, liefde tot de mensen, het koninkrijk der hemelen - wordt door een communist ge-

haat met een volkomen haat.

Zeker, van aggressief, „handtastelijk” atheïsme dat de kerk en de gelovigen direkt en openlijk vervolgt is in de communistische landen niet meer in die mate sprake als vroeger. Men hanteert tegen deze aartsvijanden nu betere wapenen! Namelijk die van het hooghartige en meewarige neerzien op en het minachtend spreken over die bizarre christelijke godsdienst, die een onzinnige, antieke, ja bespottelijke dwaasheid is in onze moderne wereld. Hoe kan een mens die een beetje op de hoogte is van de sublieme ontplooiing van de exacte wetenschappen en de techniek er nog zulke zotte, onredelijke, onwetenschappelijke waanideeën op na houden?

Ik wil er nu vooral op wijzen dat de propaganda welke de communisten voor hun ideologie, voor hun religie maken fabelachtig is.

Astronomische bedragen worden, speciaal door Rusland, maar toch ook reeds door China, besteed aan literatuur en radio-uitzendingen om overal dit evangelie-naar-demens-en-van-deze-wereld aan de man te brengen. Uit honderdduizenden radiotoestellen en transistors dringt tot in de meest afgelegen dorpen in de binnenlanden van Azië en Afrika de boodschap van Karl Marx, Lenin, Mao-Tse-tung in de eigen taal van de vele stammen en volken door. En dat geschiedt dag in dag uit, jaar in, jaar uit.

Als Rusland in een of ander land voet aan de grond krijgt bestaat het eerste geschenk waarmee het de nieuwe vrienden gelukkig gaat maken uit scheepsladingen communistische propagandalectuur. En vraag niet welk een betekenis zulke geschriften hebben onder mensen die pas beginnen te lezen, die daarom een onverzadelijke leeshonger hebben, maar daarbij over slechts weinig geschriften in de eigen taal beschikken.

Beseffen wij er iets van wat deze nieuwe religie en de geweldige propaganda daarvan in onze verwarde, chaotische wereld betekenen?

Worden in de schaduw van deze monsterachtige dreiging onze kerkelijke ruzietjes en probleempjes niet onzegbaar klein en dwaas?

Wij, kerkmensen lijken al te veel op de filosoof uit de oudheid die toen de stad waarin hij woonde door de vijanden veroverd en in brand gestoken werd, daarvan niets merkte. Hij zei in het uur van de catastrofe tegen de mensen die in de grootste verwarring en angst langs hem heen renden alleen maar: „Pas op, verniel mijn cirkels niet!” De man had namelijk even te voren op de grond in het zand een paar cirkels getekend in verband met een meetkundig probleempje dat hij wilde oplossen!

een huichelachtige samenleving

Maar behalve het communisme is er ook nog wel wat anders aan de hand onder de mensen van het Avondland.

Ik denk op dit moment aan een woord van Huizinga dat hij jaren geleden schreef en dat al gauw een gevleugeld woord werd. En ook een cliché! Ik bedoel de uitspraak: **wij leven in een bezeten wereld en we weten het**. Ik denk ook nog aan een andere uitspraak van deze historicus-filosoof. Deze: **de rouw der kleine naties is pas begonnen**.

Er is een ongekende welvaart gekomen. Vierkant in strijd met wat bijna iedereen verwachtte. En we leven in een tijd van elektronica, computers, automatisering, maanreizen. De fiets is speelgoed voor kinderen geworden. Ieder die zich zelf respecteert heeft een auto. Iedereen maakt buitenlandse reizen: Het vliegtuigje van latten, ijzerdraad en een pieterig motortje staat al lang in een museum. Er kwamen jets, spoetniks, gemini's. Een vierdaagse werkweek ligt in de nabije toekomst.

En onderwijl ging het samenleven - ja, zo zegt men dat: samen-leven! - van volken en mensen, na de tweede wereldoorlog door als-

of er niets gebeurd is. Er kwamen weer machtsblokken met de daarbij behorende miljarden verslindende wapeningen. Er is tussen de volkeren een koortsachtige wedren om in de atoombewapening vooral niet achterop te komen. Er wordt weer echt-ouderwetse diplomatie en politiek gepleegd. Dat wil zeggen: hard. En zó, dat niemand de andere partijen ook maar één ogenblik vertrouwt. Zó, dat iedere zwakte op enig punt van de andere partij onmiddellijk en met groot raffinement wordt gebruikt om eigen positie te versterken. Men spreekt in dat verband van „onderhandelingspositie”. Conferenties worden gehouden aan de lopende band. De heren die ervan genieten doen, vooral voor de camera's, zeer vriendelijk tegen elkaar. En ze spreken mooie woorden die heel weinig zeggen en heel veel verbergen. Ze menen het, als je ze hoort, allemaal goed en oprecht. Maar de **andere** partij is altijd de oorzaak van de ellende, die is niet eerlijk. En ondertussen zijn de massa's spionnen van alle landen, dikwijls gebruik makend van de gemeenste middelen, bezig de geheimen van de „broedervolkeren” te roven en door te snuffelen.

De organisatie van de Verenigde Naties verkeert, nota bene juist in de meest kritieke situatie van na de oorlog, in een dieptepunt van onmacht. Ja het lijkt er sterk op dat ze de ontbinding nabij is. Allen hebben de mand vol over de rechten van de mens. Maar die worden steeds weer en zonder scrupules opgeofferd aan de macht van de sterke als dat het voordeligst lijkt. Men zet z'n wil dóór als het kleine volkeren betreft. Maar de groten worden ontzien. Nederland moest Nieuw-Guinea overgeven aan de chaos. Maar Hongarije liet men verpletteren onder de russische tanks. De lucht is vol van verontwaardigende kreten over de apartsheidspolitiek van Zuid-Afrika. Maar dat miljoenen in de communistische landen leven onder een verschrikkelijke geestelijke terreur gaat aan de aandacht van velen voorbij. Dat enkele tientallen Bantoe's in Zuid-Afrika op inderdaad betreurenswaardige wijze werden neergeschoten werd en blijft nieuws voor de wereldpers. Maar dat massa's blanken en zwarten in de jonge staten van Afrika en honderdduizenden communisten in Indonesië zonder vorm van proces werden vermoord, verontrust de mensen minder. Onze Westerse wereld is veelszins een huichelachtige wereld. De mensen worden er in opgejaagd, verraden, verkwanseld, belogen en gekoeleneerd. En ze weten het niet omdat niet, als in de dagen van Hitler en Stalin, de beul en de bedrieger aanwijsbaar is. Nu geschiedt het door onpersoonlijke machten, waarachter mensen zich kunnen verbergen.

Vlak voor het uitbreken van de tweede wereldoorlog schreef prof. Van Hamel, een van de grote figuren uit de oude Volkenbond en een van de beste kenners van de internationale verhoudingen het volgende: „Ik voor mij ben tot de slotsom gekomen, - voor menigeen klinkt zij in onze 20ste eeuw misschien wat middeleeuws, maar ik ben bereid haar als modern denkend mens nauwkeurig en uitvoerig te verdedigen, - dat, wat op het ogenblik over de wereld los gebroken is, niet meer het eigenlijke werk van de betrokken personen is, maar van de „Boze en zijn demonische gezellen”. Wie, zo luidde zijn oordeel, de internationale loop van zaken sinds 1918 van dichterbij heeft meegemaakt, „weet, dat de grondoorzaak der mislukking gelegen heeft in een ontzaglijk gebrek aan oprechtheid. Handigheid, intrige, misleiding, comedie bepaalden van verschillende kant het geestelijk peil.”

Past dit woord oog niet, misschien zelfs nog in meerdere mate, op de situatie van vandaag!

een mensheid vol angst en zonder hoop.

Is het een wonder dat in de grote massa die meer intuïtief dan helder bewust beseft

wat er in de wereld gaande is, angst, existentiële angst is gegroeid. En dat in haar de hoop op een betere toekomst al meer verdwijnt?

Wie in onze tijd niet blind is, schreef Karl Jaspers eens, is zonder hoop, is hoffnungslos.

In een invloedrijk Amerikaans tijdschrift stelden verleden jaar twee knappe journalisten die de moderne wereld door en door kenden en die allesbehalve zwartkijkers zijn, de vraag: Waar zijn wij? Waar gaan we naar toe?

Ik zal hier een paar fragmenten uit de antwoorden die ze op deze vragen gaven, doorgeven. De eerste schreef o.a.: „Het bruto nationale produkt zal steeds hoger komen, de werkende massa's heffen het hoofd en zijn goed doorvoed, rijk door huurkoop, afgestompt door t.v. en sex, breed opgeleid, zodat ze weten hoe de wereld begon en aan z'n eind zal komen. Hun lucht is vol van lawaai, stemmen en zachte vooisjes, zodat ze als ze wakker worden, schreeuwen om weer in slaap te geraken en dat doen ze dan ook, proberen zich door drie rijen dik op onze auto's heen te wringen, met slaapbanken om uit te rusten en anti-conceptiepillen om intacta te blijven, zoal niet virgo... Dit is nu de betere wereld, de „linkse” wereld, hier en nu. Wij, die onze hoop en onze toekomst hebben versjacherd, behoren niet verder te kijken. De hemel is vlak bij ons, in de supermarkt om de hoek, de regenboog eindigt in het dichtstbijzijnde lollokaal. Toen de Webbs (vooraanstaande Engelse socialist) in de Westminster Abbey begraven werden, zei Attlee: Alles waarvoor zij hebben gestreden, is bereikt... En zo is het, als je het ermee uithouden kunt!”

De andere journalist schreef over de **mislukking van de vooruitgang**. Hij sprak over de teleurstelling, teweeggebracht door de ontdekking der materiële verandering veel minder in staat is om de mens te veranderen dan socialisten vroeger hebben gehoopt. Nationale arrogantie en rassenhaat lijken al onze verwachtingen op een beteré toekomst de bodem in te slaan. De wetenschap schijnt in opmars te zijn, maar niets wijst er op dat ons dit meer vrijheid en geluk zal brengen. Het ziet er naar uit, dat de wetenschapsmensen, als ze niet eerder de wereld vernietigd hebben een, stabiele maar verschrikkelijke wereld zullen maken, waarin de gewone mens een steeds meer serviele rol speelt. Mogelijk dat de wetenschap ons verlost van de vloek

van Adam, dat hij in het zweet zijn brood zal moeten verwerven. Maar zij biedt de mens een toekomst vol vrije tijd aan en hij raakt op de duur meer bevreesd dan hij was toen hij 12 uur per dag werken moest. Bij vele hard werkende mensen is geen angst zo groot dan dat ze straks niets meer te doen zullen hebben.

Er is wat Eric Fromm noemt de angst voor de vrijheid, waarschijnlijk zelfs hier en daar (in verband met het atoomwapen) de doodsdwang, die sterker is dan de wil om onze samenleving van zijn grootste gevaar te bevrijden. Na de rol van de religie te hebben besproken, eindigt deze schrijver aldus: Het is niet het verlies van geloof in gevestigde religies, waaraan onze generatie het meest lijdt, het is een verlies van vertrouwen in de toekomst. Dat is werkelijk een verschrikkelijk verlies...

Wie iets beseft van deze daemonie, dit uitzichtloze, deze leegheid van het moderne Westerse leven, wie iets verstaat van de rommelige, zin- en stuurloze situatie waarin mens en wereld zijn geraakt, kan er in komen dat de jongeren, die wat dieper leven en kijken dan de massa, ontevreden, verward en vooral angstig zijn. Die angst voor de tijd, die onzekerheid en die twijfel worden uiteraard gecompenseerd. En wel door overmoed in woord en daad. De provo's zijn daarvan een karikaturaal symptoom. Maar afgezien van deze uitwassen is het te verstaan dat jonge mensen wier ziel openstaat voor wat er in onze tijd leeft en gist en woelt, stuurloos, ongedurig, losgeslagen van oude normen, te vergeefs zoeken naar een nieuwe weg, een nieuw levensdoel en -ideaal.

En, wie iets beseft van de gisting in het leven onzer dagen en de dreiging rondom kan het ook verstaan dat jongeren die Jezus Christus liefhebben en metterdaad christen willen zijn, vragen, smeken - veelal woordloos - hoe moeten we dat hier en nu zijn? Wat is de boodschap van Christus hier en nu? En hoe moeten we die boodschap brengen, verstaanbaar doorgeven.

Ja, dit alles kan zo iemand verstaan. Maar niet dat de kerkmensen van deze huivering wekkende dingen soms niets schijnen te beseffen en onderbroken voort te gaan met een verwoestende zelfvertering, onder de uitroep: Pas op mijn cirkels.

C. V.

Hoofdzaak en bijzaken

We zullen het er allen wel over eens zijn, dat er in het gewone leven onderscheiden moet worden tussen hoofdzaak en bijzaken.

Er zijn wel mensen, die deze onderscheiding niet kunnen maken en alles even belangrijk achten. Zij maken het zichzelf en vooral anderen moeilijk. Ze leggen op elke slak zout. Kunnen niet de minste afwijking van een regel dulden. Vallen om zo te zeggen over elk strootje. Ze tyranniseren vaak hun omgeving en maken zichzelf het leven lastig.

Tijden van nood leren ons, dat het leven voort kan gaan zonder heel wat bijzaken. Wie de laatste wereldoorlog heeft meegemaakt kan daarover meepraten. Toen de electriciteit uitviel deden we het met een petroleumlamp. Toen de olie oprakte reddden we ons met kaarsen. Tenslotte ging het ook met een walmend oliepitje.

We leerden leven zonder krant en zonder ge-regelde post en het ging. Zonder overdaad en luxe. En sommige mensen waren in die schaarse tijden lichamelijk in betere conditie dan daarvoor. Ze aten minder suiker en vet dan normaal en voeren er wel bij. Wie nog wat te eten en te drinken had en wat kleding en dekking was daar blij mee. Tenminste zij, die het woord van Paulus ter harte namen: „Nu brengt de godsvrucht ongetwijfeld grote winst, maar alleen voor hem die tevreden is met wat hij heeft.

Want wij hebben in deze wereld niets meegebracht en kunnen er ook niets uit meenemen. Als wij voedsel en kleding hebben, moet ons dat genoeg zijn”. I Timotheüs 6.

Ook in gevangenis en concentratiekamp leerde men onderscheiden tussen hoofdzaak en bijzaken. En nu denk ik niet aan eten en drinken, aan krant en post, aan het gemis van een sigaar en dergelijke. Maar we leerden onderscheiden tussen hoofdzaak en bijzaken in het leven van een christen.

Laat ik dat met een paar voorbeelden duidelijk maken. In de gevangenis te Arnhem „zaten” we met elf man. Leden van verschillende kerken. Maar dat kerkelijk verschil viel weg. Elke morgen hielden we een soort morgenwijding. Eén van ons las een gedeelte van de Bijbel en ging voor in gebed. Als ik het wel heb waren er een paar ongelovigen, die niet meededen. Maar alle anderen wel: hervormden, gereformeerden. Ook een roomse jongeman. Naar zijn eigen getuigenis was z'n enige troost in leven en sterven het eigendom van Jezus Christus te zijn. Toen enigen van ons naar Vught werden overgebracht, was die roomse jongeman de eerste, die voorstelde om ook daar met onze „Aandachten” door te gaan. Door de omstandigheden kon dat niet doorgaan, maar het tekent de situatie, dat hij die begeerde. De hele Sante-kraam kon hem gestolen worden. Ik heb geen

TE BERDE

TE BERDE

Een sterke inflatie bergt gevaren in zich voor het goed functioneren van het huidige economisch bestel. Dit huidige economisch bestel vertoont nog steeds zijn kapitalistische trekken. Het woord kapitalistisch moet men dan ook niet opvatten als een scheldwoord; het betekent uitsluitend, dat de ontelbare beslissingen inzake wat er geproduceerd wordt, hoe er geproduceerd wordt en tegen welke prijzen er geproduceerd wordt in handen liggen van gedecentraliseerde particuliere ondernemingen.

Dit stelsel is ons, westerlingen, lief. Om verschillende redenen. In de eerste plaats wel, omdat het stelsel ons een grote welvaart heeft gebracht. In de tweede plaats omdat ook de westerse mens nu eenmaal traditioneel ingesteld is en derhalve gehecht is aan de bestaande orde. En in de derde plaats - en dit behoort het diepste motief te zijn - omdat dit "kapitalistische" stelsel op economisch vlak een stuk geestelijke vrijheid en een stuk geestelijke verantwoordelijkheid tot uitdrukkelijk brengt.

Maar, zoals gezegd, inflatie kan dit stelsel in gevaar brengen.

De vorige keer heb ik er reeds op gewezen dat inflatie een nadelige invloed zal uitoefenen op de omvang van de besparingen. Nu is het enerzijds gelukkig dat in de huidige geïnstitutioneerde wereld een groot deel van de besparingen min of meer afgedwongen zijn; dat neemt echter niet weg dat we in een groeiende economie voor een belangrijk deel nog steeds zijn aangewezen op vrijwillige particuliere besparingen. De huidige economische situatie in West-Europa vraagt zelfs om steeds meer besparingen. Maar inflatie zal het sparen steeds minder aantrekkelijk maken. De spaarzin zal worden aangetast. Een tekort schieten van de besparingen in verhouding tot de omvang van de noodzakelijke investeringen voert de economie in het slob.

De grootste groep mensen die de nadelen ervaart van een sterke inflatie zijn de werknemers. Het vergt uiteraard een grote mate van zelfbeheersing van de werknemersorganisaties om in een situatie van arbeids-schaarste hun aanspraken binnen de perken te houden. Groot zal dan de ergernis zijn, wanneer blijkt dat de uiteindelijk behaalde nominale loonsverhoging bij lange na nog geen reële betekent. De prijsverhoging haalt altijd weer een stuk loonsverhoging weg. Een arbeider zal dit op den duur niet nemen.

De na-oorlogse ervaring heeft geleerd dat een controle op de lonen - een geenszins eenvoudige zaak - niettemin simpel is vergeleken met een effectieve controle op de prijzen. Het gevolg is daarom dan ook, dat bij een sterke inflatie de winsten van de ondernemingen sterk stijgen. Dat behoeft niet voor ieder bedrijf te gelden, ook niet voor iedere bedrijfstak; maar modo grosso zal dat toch wel het geval zijn. Nu kan in het kapitalistische stelsel, zoals we dat hierboven hebben omschreven, geen onderneming werken zonder winst. Dat zal een ieder, gegeven de economische orde, moeten beamen. Anders wordt het, als de winsten uit hoofde van een grote inflatie buiten proporties zouden toenemen. De publieke opinie zou een dergelijke ongemotiveerde toeneming van de winsten niet meer kunnen aanvaarden. Een sterke inflatie brengt zo de ondernemer in het discredit; hij wordt een "profiteur".

Zou dit gevoelen algemeen worden, dan verliest de figuur van de ondernemer zijn reputatie. En hiermee zou een van de pijlers worden ondergraven waarop ons huidig economisch stelsel rust.

(Ongecorrigeerd)

v. O.

moment getwijfeld of wij waren één in Christus. En om die hoofdzaak ging het in gevangnissen en concentratiekampen. Er werd niet gevraagd of iemand hervormd was of gereformeerd of christelijk-gereformeerd. Als er 's zondags geprekeet werd gingen allen, die in de Here Jezus geloofden als hun Heer en Heiland, op naar een lege barak. En we werden gesticht, gebouwd in het geloof door het Woord des HEREN. Ik heb nooit met meer blijdschap geprekeet dan daar en ik heb ook nooit intenser geluisterd naar het Evangelie dan daar. En zo ging het ons allen, van welke kerk we ook waren.

Het was in het begin van 1944. De bekende kerkstrijd was in volle gang. Door kerkbodes, waarin onze pakketten waren verpakt, bleven we op de hoogte. We vonden het allemaal een ellendige, jammerlijke, trieste, waanzinnige geschiedenis.

Allemaal, dat wil zeggen „synodalen” en „bezwaaarden”, om maar niet te spreken van hervormden en christelijke-gereformeerden. We dachten niet in alles gelijk. Maar over één ding waren we het eens: we zijn één in Christus, en we zijn hier niet om te ribbezakken over „kwesities”, maar om als christenen te leven in de sombere, troosteloze wereld van het concentratiekamp. Ik ben er maar kort geweest en heb geen avondmaalsviering meegemaakt. Maar ik ben er zeker van, dat ik eventueel aangezeten zou hebben met allen, die het leven en de zaligheid buiten zichzelf in Christus zochten.

Oorlogstoestanden en concentratiekampen zijn af te bidden. Wie zou dat alles weer willen doormaken? Maar we mogen ons wel eens afvragen, waarom in noodtoestanden hoofdzaak en bijzaken wél onderscheiden worden. En waarom dat in normale tijden niet schijnt te kunnen. Waarom eigenlijk niet?

Komt het misschien omdat in noodtoestanden de HERE ons alleen overblijft?

Maar is dat dan in normale omstandigheden anders? Is het dán soms niet onze enige troost in leven en sterven, dat wij het eigendom van Christus zijn?

In het concentratiekamp ontbreekt een welgeorganiseerde kerk. Daar ontbreekt de vertrouwde omgeving van en omgang met gelijkgezinden. Daar valt al het aparte en bijzondere weg. Daar gaat het om de fundamenten van het leven. Daar gaat het om de hoofdzaak: Wat geloof ik? Waarop steun ik? Wat is mijn troost? Wat is mijn hoop? Wat is mijn leven? En dan valt alle eigen roem weg. Dan leren we roemen in de Here en in Hem alleen. Wat ons ook ontvalt, Christus blijft ons over. Hij is gisteren en heden dezelfde en tot in der eeuwigheid.

Maar zo is het toch ook in het normale leven? Zo moet het tenminste zijn in het leven van een christenmens. En zo mag het zijn.

En als het niet zo is, dan komt dat denk ik, omdat we van bijzaken hoofdzaak maken. En dan wordt de hoofdzaak bijzaak. Dan raakt het Evangelie op de achtergrond. En komen allerlei kwesies op de voorgrond. En die nemen ons dan zo in beslag, dat de Blijde Boodschap er onder bedolven raakt.

Een waarschuwend voorbeeld hebben we in de Schriftgeleerden en Farizeeën uit de dagen van de Here Jezus. Zij leefden niet van genade, ofschoon ook het Oude Testament daar vol van was. Maar zij hadden de Schrift in de ketenen van hun wettische godsdienstigheid geklonken. Zij lazen de Heilige Schrift met een „sluier” voor hun ogen, zoals Paulus schrijft. Zij maakten van de Vaderlijke onderwijzing des HEREN een „wet” met duizend en één voorschriften, waardoor men Gods genade kon verdienen.

Van hen nu zegt de Here Jezus in Matth. 23: „Zij maken bundels van zware, haast ondraaglijke lasten en leggen die de mensen op de schouders, maar zelf zullen ze er geen vinger naar uitsteken”. Zij breidden de voorschriften der wet tot in het oneindige uit. Zij hielden niet alleen voor geldig wat de HERE door zijn Woord geboden had. Maar ook alles wat zij door hun redeneringen daaruit concludeerden. En daarbij was alles voor hen even belangrijk. En het gevolg was, dat zij eindigden met de hoofdzaak te veronachtzamen en bijzaken naar voren te schuiven. Ik schuif hun dat niet in de schoenen, maar de Here Jezus zelf zegt: „Wee u, schriftgeleerden en Farizeeën, huichelaars! Gij betaalt wel tienden van munt, anijs en komijn, maar het gewichtigste van de Wet: rechtvaardigheid, barmhartigheid en trouw verwaarloost gij. Het ene moet men doen en het andere niet nalaten. Blinde leiders, die de mug uitzift en de kameel doorslikt.”

Het „gewichtigste van de Wet” kunnen we ook wel noemen: de hoofdzaak van de Wet. Dat was: hun naasten recht doen, zondaren barmhartigheid bewijzen, trouw zijn aan de HERE in oprecht geloof. Daaraan hielden zij zich niet. Ze waren hard in hun oordeel over anderen, onbarmhartig tegenover zondaren en tollenaars en dus ontrouw aan de HERE. Dat ze tienden gaven veroordeelt de Heiland niet. Dat moeten ze maar doen. Ofschoon ik het niet zo versta, dat de Here Jezus dat verdienen van soepgroenten en zo goedkeurt. Dat is van het goede teveel. Dat ze een mug uit de wijn zeven is tot daaraan toe. Maar ze moeten geen kameel doorslikken! En dat doen ze door hun hardheid tegen zondaren en hun onbillijkheid tegenover de naasten en door hun eigenwillige wetswerken, die Gods genade overwoekeren.

Bij een andere gelegenheid vraagt een wetgeleerde Farizeeër: „Meester, wat is het voornaamste gebod in de Wet?” Misschien was hij wel verlegen met al die geboden en verboden, die men uit de Wet geconcludeerd had. Het waren 365 verboden en 248 geboden. Het kan ook wel omgekeerd wezen. Wat doet het er ook toe. Maar Jezus antwoordt hem: „Gij zult de Here uw God liefhebben met geheel uw hart, geheel uw ziel en geheel uw verstand. Dit is het voornaamste en eerste gebod. Het tweede, daarmee gelijkwaardig: Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Aan deze twee geboden hangt heel de Wet en de Profeten”. Dat wil zeggen: Daarom gaat het in de Schriften. Dat is het voornaamste wat de HERE van u wil. Daarop komt het aan. En daarop zijn alle geboden en verboden grond.

Het komt mij voor, dat het van groot belang is dat wij ook in onze dagen wel onderscheiden tussen hoofdzaak en bijzaken.

Als we de hoofdzaak in het oog hielden zou het er met de eenheid in onze kerken beter voorstaan dan nu het geval is. En als de verschillende kerken nu eens niet gingen uitzoeken, waarin ze van andere zich onderscheiden, maar bedachten waarin ze met andere kerken één zijn, dan zou er een wolkje als een manshand opkomen voor een mogelijke hereniging of vereniging. In elk geval zou men dan vriendelijker en milder naast elkaar staan dan nu het geval is.

Met de studenten behandelde ik de brief aan de Galaten. Een zeer leerzame brief voor onze dagen. Springlevend. Actueel tot en met. Eén hartstochtelijke strijd tegen het leven uit de wet. Eén vurig pleidooi voor het leven van Gods genade alleen door het geloof alleen.

Ik kan niet nalaten enkele verzen over te schrijven:

„Broeders, gij zijt tot vrijheid geroepen. Misbruikt die echter niet als voorwendsel voor de zelfzucht, maar dient elkander door de liefde. Want de hele Wet is vervat in dit ene woord: Hebt uw naaste lief als uzelf. Maar als gij elkaar blijft bijten en verscheuren, vrees ik dat gij elkaar zult verslinden.”

Even eerder, in Gal. 5 : 6 had Paulus geschreven: „Al dan niet besneden zijn is voor de christen van geen enkele betekenis. Het gaat alleen om het geloof, dat werkzaam is door de liefde”.

Het gaat alleen om het geloof. Om het geloof in de liefde Gods. En in de genade van Jezus Christus. En in de gemeenschap des Heiligen Geestes.

Dát geloof betoont zich werkzaam door de liefde.

Dát geloof wederbaart een mens en maakt hem tot een nieuw schepsel.

Waar dat geloof bloeit, daar verbijt en verblindt men elkaar niet.

In de gemeenten van Galatië was men daarmee bezig.

Dat komt in sommige gemeenten nog voor.

Dat is niet christelijk. Dat is zelfs niet menselijk.

Dieren knagen aan mekaar en bijten mekaar. Daarvoor zijn het dieren.

Onder beesten gaat het zo toe. In de wereld gaat het ook soms beestachtig toe.

Dan zeggen we: Het is bij de beesten af.

Wee de gemeente van Christus waar het ook zo toegaat.

Die loopt gevaar van de genade te vervallen. En van Christus los te raken.

Misschien mompelt iemand: Maar dat kan toch niet?

Laten we daarover maar niet twisten.

Maar toezien, dat het ons niet overkomt.

H. J. Jager.

Het Gereformeerde leven

(II)

„De vaderen van Dordt”

Wie een onderzoek instelt naar de vormgeving van het gereformeerde leven in Nederland komt bij de Nationale Synode van Dordrecht gehouden in de jaren 1618/19 terecht.

De situatie, waarin de Gereformeerde Kerken vandaag verkeren is mede bepaald door de ontwikkeling in de kerk van de reformatie in ons land, die een voorlopige afsluiting vond bij de Dordse Synode.

De Gereformeerde Kerken in Nederland waren voor het laatst in synode bijeen geweest in het jaar 1586.

Ondanks het ijverig pogen van de kerk van Amsterdam, die was aangewezen om de eerstvolgende generale synode bijeen te roepen, duurde het tot 1618 voordat deze synode bijeenkwam, aangezien de Staten voordien geen toestemming gaven.

De broeders in Dord luidden, de door hen gereviseerde K.O. ten spijt, een nieuw synode-loos tijdperk voor de Gereformeerde Kerken in Nederland in, daar in de zeventiende en achttiende eeuw geen generale synoden meer zijn gehouden.

De Nationale Synode van 1618/19 hebben wij doorgaans hoog in de rekening. Hoewel de verleiding groot is om eens na te gaan of we van een bloeitijd van de kerken in deze jaren kunnen spreken, beperken we ons tot een aanwijzen van die besluiten van de synode, die van belang zijn geweest voor het kader van het gereformeerde leven.

De synode is in de eerste plaats van grote betekenis vanwege de handhaving van de leer van de kerken.

In de strijd tegen de Remonstranten is krachtig vastgehouden aan het evangelie van de vrije genade.

Van groot belang is voorts geweest dat de belijdenis en de catechismus gehandhaafd werden.

Uit het door deze synode opgestelde ondertekeningsformulier voor predikanten blijkt met hoeveel ernst aan de belijdenis werd vastgehouden.

Zo werd na de grote beroering in de kerken door het optreden van de Remonstranten, die van een binding aan een belijdenis niets wilden weten, duidelijk uitgesproken aan welke belijdenisgeschriften de Gereformeerde Kerken in Nederland zich gebonden hadden.

Er is om deze zaak veel critiek geweest op deze synode.

Was deze binding een blijk van een bekrompen Nederlandse geest?

De feiten weerspreken dergelijke beweringen.

Immers, de Nederlandse Geloofsbelijdenis, die door Guido de Brès in 1561 in het Frans werd opgesteld, toont een zeer nauwe aansluiting aan de Confession de foy van de Franse kerken van 1559.

Ieder onder ons weet dat de catechismus niet van Nederlands origine is, maar uit het keurvorstendom de Pfaltz stamt.

In hun belijden reikten de gereformeerde kerken in Nederland zeer bewust de hand aan de broederschap in de wereld.

Typisch Nederlands zou men hoogstens de leerregels van Dord kunnen noemen. Maar dan mag niet uit het oog worden verloren dat ter Nationale Synode ook afgevaardigden uit het buitenland aanwezig waren.

Er waren vertegenwoordigers van de Koning van Groot-Britannië Jacobus de Eerste, van de Keurvorst en Paltzgraaf, van de Landgraaf van Hessen, van de vier Gereformeerde Republieken van Zwitserland en van Republiek en Kerk te Genève, Bremen en Embden.

Het reizen was in die dagen geen sinecure; men heeft zich dus heel wat moeite getroost om de kerken der reformatie in het buitenland te raadplegen.

Deze afgevaardigden uit het buitenland hebben volop meegedaan bij de totstandkoming van

de Dordse Leerregels en van hun instemming met de inhoud daarvan blijkt gegeven.

Uit dit alles is wel duidelijk dat de handhaving van de leer der zaligheid in Dord geen benepen Hollands zaakje is geweest.

Zo zijn de Gereformeerde Kerken in Nederland sedertdien te kennen aan de drie formulieren van enigheid.

Daarin gaf men uitdrukking aan het geloof in het woord van God, zodat we nooit uit het oog mogen verliezen dat de belijdenis de kerken bindt naar haar aard, d.i. als belijdenis van het geloof in de Schriften gelijk dit in art. 7 N.B.G. is uitgedrukt: "Men mag ook gener mensenschriften, hoe heilig zij geweest zijn, gelijk stellen met de Goddelijke Schriften noch de gewoonte met de waarheid Gods... want alle mensen zijn uit zichzelf leugenaars en ijdelers dan de ijdelheid zelf".

Na de leer van de kerken iets over de regering.

Hoewel de kerkenordering van de Gereformeerde Kerken in Nederland dateert van vóór de jaren 1618/19 is de in Dord vastgestelde redactie van groot belang geweest. Hier vinden we de regels voor de opbouw en organisatie van het leven in de plaatselijke kerken en in het kerkverband.

Er is daarbij geen wereldse organisatie-woede losgebarsten.

Toen na de periode van vervolging de kerk van de reformatie rust kreeg, vroeg de organisatie de aandacht.

Die organisatie mag niet in een wereldgeïllustreerde heerschappij-vorming ontfaan, maar moet dienstbaar zijn aan het heil van de kerken.

Daarom is een nauwgezet luisteren naar de Schrift nodig.

Er waren levendige herinneringen aan de verwoestingen die onder Christus' kudde waren aangericht door menselijke machtsaanmatiging.

In de kerkenordering heeft men getracht de heerschappij van Christus over de Zijnen op schriftuurlijke wijze te concretiseren.

"Het gezag van de K.O. rust op het gebod van onderwerping aan de ambtsdragers", schrijft Ds. Joh. Jansen in zijn toelichting op de K.O.

Kenmerkend is dan ook wat er in het eerste hoofdstuk gezegd wordt over de diensten. Er wordt gesproken van vierderlei dienst: der dienaren des Woords, der doctoren, der ouderlingen en der diakenen. Wanneer we het doctoren-ambt buiten beschouwing laten, is de aansluiting aan de Schrift, waarin duidelijk over opzieners, herders en leraars en diakenen wordt gesproken, evident.

Verder vinden we in de K.O. o.a. de regels voor het kerkverband, waarbij zowel de zelfstandigheid van de kerken, als het samenleven als zusterkerken in classes en synoden hun plaats krijgen.

De K.O. is dus een praktische uitwerking van de regering der kerk door de kerkelijke ambten, waarvan ook de belijdenis spreekt.

Hier zien we de opbouw van het gereformeerde kerkelijk leven duidelijk voor ons.

Daarbij vragen we nog afzonderlijk aandacht voor art. 68 K.O.

Wanneer iemand vertelt dat hij een echte, gereformeerde opvoeding heeft gehad, voert hij meestal als een van de bewijzen daarvoor aan dat men thuis 's Zondags twee maal ter kerk ging.

In art. 68 K.O. is bepaald dat in de namiddag-diensten de Heidelbergse Catechismus zal worden behandeld. De synode van 's Gravenhage van 1586 nam voor 't eerst dit alle kerken bindende besluit. Er is heel wat oppositie tegen geweest, niet in het minst van de kant van de Remonstranten.

De broeders in Dord hielden voet bij stuk. De predikanten mochten de catechismusprek niet nalaten, al moesten ze alleen voor eigen gezin preken. Aan de overheid werd verzocht om door strenge placaten alle arbeid en vooral de zuiperijen en zwelgerijen te verbieden, opdat de Sabbath beter gevierd werd.

Mede dank zij deze krachtige houding vond de catechismus-prediking meer ingang. Deze prediking is van grote betekenis geweest en wel haast een merkteken van een Gereformeerde kerk.

Samenvattend hebben we als belangrijk voor het kader van het gereformeerde kerkelijk leven in ons land bij de "vaderen van Dord" aangewezen: a. de handhaving van de leer van de H. Schrift naar de drie formulieren van enigheid; de regering van de kerk door de kerkelijke ambten en c. de organisatie van het kerkelijk leven.

De beslissingen van de Synode van Dordrecht

zijn van verstrekken betekenis geweest voor het kerkelijk leven in Nederland.

Er is sedertdien in de geschiedenis een voortdurende strijd om de erfenis van Dord aan te wijzen.

In het bijzonder heeft dit gegolden voor de negentiende eeuw.

In het reformatisch streven in de Afscheiding en de Doleantie valt een wederkeer naar de kaders van Dordrecht op te merken.

"Het wonder van de negentiende eeuw" is in de eerste plaats het herrijzen van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Nog altijd zijn we dankbaar voor het heel bijzondere feit dat Afscheidenen en Dolerenden elkaar a.h.w. bij Dord hebben gevonden.

Opmerkelijk is dat, wanneer er onder ons gesproken wordt over het werk Gods in de geschiedenis van de kerk, de Vereniging van 1892 meestal niet wordt genoemd. Een kerkelijke vereniging op grond van Schrift en belijdenis is een bijzonder blijde zaak in onze wereld, waarin het schisma helaas normaal is.

In deze Gereformeerde Kerken, die Gods Woord naar de drie formulieren tot grondslag hadden en de Dordtse K.O. onderhielden, deden zich de moeiten voor die ons in de jaren 1944 vv. tot vrijmaking noopten.

In die strijd was het beroep op de vaders, de confessie en de K.O. niet van de lucht. In de Vrijmaking hebben we het erfgoed vastgehouden en van geen bindingen naast het bestaande willen weten, zo wilden we blijven, die we waren.

Er is sinds de jaren 1944/45 heel wat veranderd in de wereld, in ons land, in de kerken, in het christelijk leven.

De wereld maakt een proces van versnelde ontwikkeling en versnelde ontkerstening door.

Overall klinkt de roep om vernieuwing en de klacht over die vernieuwing.

Hoe is het nu met ons Gereformeerde leven?

Het is, wanneer we ons eerst met het **kerkelijk** leven bezighouden, opvallend dat dit in de grote lijn overeenkomt met wat in Dordrecht 1618/19 werd besloten. Voor veel mensen is dit aanleiding om meewarig het hoofd te schudden over zo iets wereldvreemds. In een tijd, waarin het historisch besef heel zwak is en men in de waan leeft nu pas te hebben ontdekt wat het leven en wat het christendom is, zijn een belijdenis en een K.O. uit de zestiende/zeventiende eeuw zonder meer antiquiteiten voor het museum.

We doen daarom, vooral tegenover onze jeugd, die in deze wereld opgroeit en meegroeit, er goed aan de vraag onder de ogen te zien of het in Dordrecht aangemeten costume in onze dagen nog past.

Zelfbeproeving moeten we nooit vrezten.

H. J. van der Kwast.

Kerkelijk Leven

Het advies der deputaten-curatoren (slot)

5. Op de amersfoortse synode 1948 werden ijverige pogingen ondernomen, te weten via ingezonden missives, de synode te bewegen zich te maken tot een 'tussentijdse', een 'buitengewone', een synode ad hoc. Zo stelde de classis 's-Gravenhage voor dat de synode bepaalde punten van het agendum zou afhandelen, w.o. de benoeming van een hoogleraar, om daarna de synode provisorisch te sluiten, teneinde de mindere vergaderingen gelegenheid te geven het agendum verder door te spreken. Ook op dit punt week de adviserende commissie Van Raalte-Deddens niet. Géén provisorisch gesloten synode!

6. Ten aanzien van het voorstel Nieuwendam om te bepalen dat er vier maande diensten te verlopen tussen de datum van samenroeping en samenkomst der synode stelde de commissie voor:

„wijl de Kerkenorde het vaststellen van de tijd ener Generale Synode reeds in artikel 50 heeft geregeld, en vermeerdering van besluiten, die bedoelen art. 50 k.o. nader te preciseren, ongewenst is te achten, niet aan het verzoek der Kerk van Nieuwendam-Amsterdam-Noord te voldoen.”

Amersfoort was en bleef een vervroegd samengeroepen synode. In de overwegingen van de commissie Van Raalte-Deddens zijn

in feite al de argumenten, thans door de broeders curatoren vóór een tussentijdse en tegen een vervroegd saamgeroepen synode aangevoerd, reeds weerlegd. En aan de daarop gebaseerde voorstellen der commissie hechtte de synode haar zegel.

Het agendum der synode

Een vraag die bij deze kwestie van belang is, is deze: wie bepaalt het agendum der generale synode? Het antwoord luidt: dat doen de kerken, via de mindere vergaderingen.

Nu adviseren curatoren voor de e.k. synode slechts één punt op het agendum te plaatsen, de benoeming van een hoogleraar. Doch dat is slechts een advies. Geen enkele particuliere synode die aan de kerk van Amersfoort-West gaat verzoeken de synode samen te roepen, is aan dat advies gebonden. En zo kunnen er straks op de kerkeraadstafel van Amersfoort diverse verzoeken liggen. Het kan gebeuren dat de éne p.s. verzoekt, overeenkomstig het advies der curatoren een 'tussentijdse' synode samen te roepen. Een andere p.s. kan vragen de generale synode, die zij anders in april 1967 had behoren samen te roepen, eerder, b.v. tegen oktober 1966 uit te schrijven. De ene synode volgt het advies der deputaten-curatoren, de andere niet. De een vraagt om 'n synode ad hoc, de andere vraagt om de generale synode.

Doch wie moet beslissen?

Wel, de roepende kerk van Amersfoort-W.

Gesteld dat deze nu overeenkomstig het verzoek van meerdere particuliere synoden besluit een synode ad hoc, voor de hoogleraarbenoeming, bijeen te roepen, en tegen het verzoek van andere particuliere synoden daartoe besluit,

dan heeft in feite de kerk van Amersfoort-West alléén uitgemaakt wat er op het agendum der generale synode komt, en zij heeft die kerken, classes en particuliere synoden, die andere zaken voor het agendum gereed hebben, VERHINDERD deze in te zenden.

Bij voorbaat zeg ik: die kerk van Amersfoort-West is niet te benijden. Zij zou wel doen als ze zich hield aan art. 50 k.o., en de generale synode, die zij anders tegen april 1967 had moeten bijeenroepen, uitschreef tegen oktober 1966. Dat is de goede weg. Maar hoe men het ook keert of wendt, zo'n beslissing is en blijft, gezien het advies der curatoren en mogelijke verzoeken van particuliere synoden, moeilijk.

Intussen blijkt ook op dit punt: het ongevraagde advies der curatoren is een kwalijk advies. Het ware de enig juiste weg geweest dat de broeders de kerken gewezen hadden op de noodzaak van het spoedig, zo spoedig mogelijk, samenkomen der generale synode. Daarvoor te zorgen was de taak van de kerken geweest. En dezen hadden wel gedaan als ze gebleven waren, zij doen wel als zij blijven bij de duidelijke tekst van artikel 50 k.o. en bij de goede praktijk in 1948 door Amersfoort en in 1952 door Berkel gevolgd.

Ik wijs er nog op dat de klachten die nog in 1948 te Amersfoort vielen over het op kortere tijd samenkomen der generale synode, op de synode van Berkel in 1952 niet meer werden gehoord. En dat dus de bezwaren door de curatoren geopperd tegen het vervroegd samenroepen der synode proofondervindelijk zijn gebleken geen echte bezwaren te zijn.

G. Visee

De amersfoortse proef op de som

De zaak van een 'buitengewone', 'tussentijdse' synode of een synode ad hoc heeft de amersfoortse synode, die zelf - vanwege een hoogleraarbenoeming!! - een vervroegd samengeroepen synode was, bij herhaling bezighouden.

In de eerste plaats - daar wezen we reeds op - toen zij van doen kreeg met klachten over en voorstellen naar aanleiding van deze vervroegde sameroeping. We memoreerden

reeds hetgeen de synode op voorstel van haar Commissie II (Rapporteur ds. J. van Raalte, praeadviseur prof. P. Deddens) uitsprak en besloot.

Maar het thema van een voor 1951 samen te roepen synode kwam nog in ander verband aan de orde, nl. in de kwestie van een mogelijke samenspreking met de synodale gemeenschap. Deze zaak werd voorbereid door Commissie I. Deze commissie bestond uit ds. F. A. den Boeft, voorzitter, ds. F. van Dijk, ds. H. Veltman, de ouderlingen G. Rietkerk, A. Zijlstra, G. Haveman en dr. P. Jasperse en de praeadviseur prof. dr. K. Schilder. Rapporteur was prof. K. Schilder.

Op voorstel van deze commissie besloot de synode geen deputaten te benoemen voor samenspreking en

„3. zich voor het tegenwoordige te bepalen tot:

- a. de herinnering...
- b. de verzekering, dat de gemeenschap, die ons uitstiet en van Godswege blijft opgeroepen tot bekering van binding aan valse leeruitspraken en andere daden van kerk-scheuring, aanstonds door ons zal kunnen en moeten¹⁾ aangehoord worden, zodra zij in bondige besluiten betering des levens zal hebben beloofd en bewezen, en dus óók zal opgehouden zijn met het pogen onze plaatselijke kerken, gelijk ook haar eigen kerken, te doen vergeten, dat geen enkele plaatselijke breuk waarlijk geheeld worden kan, zonder dat de zonden van en in het kerkverband herroepen worden, in welk geval iedere daartoe bevoegde kerkelijke vergadering de roepende kerk kan aanschrijven om een VERVROEGDE²⁾ synode;³⁾
- c. opneming van dit rapport... enz. Acta art. 89.

De synode besloot dus, indien de besluiten van de synodale gemeenschap daartoe aanleiding zouden geven, te attenderen op de in artikel 50 geopende mogelijkheid dat particuliere synoden de roepende kerk zouden aanschrijven niet om een 'buitengewone', niet om een 'tussentijdse' synode, niet om een synode ad hoc, dus alleen voor het punt ener samenspreking, maar om een VERVROEGDE synode.

Dat laatste kwam in de oorspronkelijke voorstellen van Commissie I niet voor. Het werd er later aan toegevoegd. Art. 89 van de Acta vermeldt:

„Ter tegemoetkoming aan bij de discussie geuite wensen adviseert de rapporteur in het voorgestelde besluit aan 3b toe te voegen: „in welk geval iedere daartoe bevoegde kerkelijke vergadering de roepende kerk kan aanschrijven om een vervroegde synode”.

Dit advies van prof. Schilder wordt door ds. Den Boeft overgenomen en als een gelijk-luidend voorstel ingediend.

Dit amendement wordt door de synode aanvaard.”

G. Visee

¹⁾ oorspronkelijk stond hier 'mogen'. Op advies van prof. Deddens en op voorstel van ds. J. van Bruggen werd het gewijzigd in 'moeten'

²⁾ Door ons kapitaal gedrukt.

³⁾ Dat de onder ¹⁾ genoemde wijziging en deze aanvulling in Bijlage 32, Acta bl. 151 in het rapport der commissie staan afgedrukt vindt z'n oorzaak in het feit dat dit rapport later is gedrukt en op grote schaal verspreid. De wijzigingen waren toen reeds aangebracht. En het zetsel voor deze uitgave is later gebruikt voor de Acta.

Broeder Ezel I

Op maandag 8 mei des avonds hoorden we écht bij geval de radio. Een reportage van de huldiging van de grote man uit Bazel. De toespraken waren juist ten einde. De tachtig jaar geworden jubilaris antwoordde, terstond herkenbaar aan het zwitserse accent waarmee hij zijn Duits spreekt. Ongeveer als volgt:

„Bij het horen van al die mooie toespraken heb ik telkens bij me zelf gedacht:

als het alles wáár is dan ben je een groot man. Maar ik heb ook gedacht aan dat bekende woord van Luther: als de mensen u zo luid prijzen dan moet ge u af en toe eens aan de oren trekken en ge zult echt ontdekken dat het ezelsoren zijn. Zo heb ik me dan af en toe aan de oren getrokken en tot Broeder Ezel gezegd: Karl, je bent tóch een ezel!

Maar in bepaalde omstandigheden kan ook een ezel een nuttig dier zijn: het was een ezel, die de Here Jezus naar Jeruzalem droeg. En mocht ik dat laatste gedaan hebben, de Heer Jezus naar Jeruzalem dragen, dan ben ik dankbaar, dan is mijn leven toch niet mislukt. Dát is het belangrijke en de rest niet zo erg. Ik wil thans eindigen met een vers dat mij altijd lief is geweest:

Der ewig reiche Gott
woll uns bei unserm Leben
ein immer fröhlich Herz
und edlen Frieden geben,
und uns in seiner Gnad
erhalten fort und fort,
und uns aus aller Not
erlösen hier und dort.”

De lezer heeft reeds begrepen: de spreker van dit dankwoord was Karl Barth.

Menselijk.
Geniaal.
Christelijk.

Broeder Ezel II

Het woord van Luther, dat Karl Barth tot zijn speelse woord inspireerde, stamt uit een typisch middeleeuws klimaat. Ergens in een dorp in Hessen bevindt zich een oeroude ezelstal. In het geveltje staat de spreuk:

„Einer starb
und wurde doch nicht begraben,
ein anderer diene Gott
und ist doch nicht selig worden.”
d.i.

„Eén stierf er
die toch niet begraven werd,
een ander bewees zijn diensten aan God
en is toch niet zalig geworden.”

Het eerste slaat op Jojakim, de zoon van Josia, over wie het oordeel kwam. „Men zal niet om hem klagen: ach mijn broeder, of ach zuster; men zal niet om hem klagen: ach heer of: ach zijne majesteit! Met een ezels-begravenis zal hij begraven worden: wegslepen en nederwerpen buiten de poorten van Jeruzalem.” Jer. 22 : 18, 19.

Het tweede slaat op het ezeltje dat de Here Jezus naar Jeruzalem bracht. Het laatste leze men wél zonder toepassing op ons verhaal over de feestelijkheden in Bazel! We wilden slechts aandacht vragen voor de typisch middeleeuwse gedachtenassociaties, die in zo'n woord van Luther, in menig opzicht nog een echte middeleeuwer, en in het daaraan voortgesponnen woord van Karl Barth doorklinken.

G. Visee.

Monseigneur Bekkers.

Op zaterdag 14 mei waren we via radio en televisie oor- en ooggetuige van de uitvaart van de Bossche bisschop Bekkers. Een man die dichter dan wellicht ooit een monseigneur bij het roomse volk van Brabant gestaan heeft, en die in sympathie onder zijn geloofsgenoten buiten het bisdom van 's Hertogenbosch wellicht de Utrechtse kardinaal, wie het overigens aan populariteit niet ontbreekt, overtrof.

Maar ook buiten de roomse kerk won bisschop Bekkers veler sympathie. Dat is niet alleen te danken aan de moderne communicatiemiddelen van radio en televisie, maar aan de mens Bekkers die via die wegen veler harten won. Vragen we hoe deze sympathie ontstond dan moet het antwoord wel luiden:

het roomse volk heeft gevoeld dat onder het ambtelijk ornaat van deze bisschop het hart van de mens Bekkers niet was verstijfd. Zoon uit de kleine brabantse boerenstand is hij met dat volk waaronder hij opgroeide één gebleven en kende hij hun noden en zorgen. De wijze waarop hij zijn oude moeder ook nadat hij een der hoogste sporten op de hiërarchische ladder had bereikt, bleef eren in de Here, spreekt boekdelen. De wijze, waarop hij enige priesters uit zijn bisdom, die hun ambt neerlegden omdat de druk van het coelibaat hun te zwaar werd, van de kansel in bescherming nam tegen mogelijk hard oordeel van hun parochianen, bewees dat deze bisschop niet was „uit de wet”, maar een evangelische gezindheid had. Zijn kritische houding tegenover de harde huwelijsethiek, die tot dusver zijn kerk had gekenmerkt, en zijn pleidooi voor de vrijheid van geweten tegenover kerkelijke bemoeizucht, wijst in dezelfde richting. En dat deze eminentie een eminent mens was, bewijst tenslotte het feit dat hij niet wenste bijgezet te worden in de bisschoppelijke grafkelder van Den Bosch, maar dat hij begraven wilde worden op de plaats waar hij was opgewiegd, onder de boeren en burgers van Sint Oedenrode. Het laatste is misschien symbolisch voor heel zijn leven: hij heeft het nooit in een ambtelijke grafkelder gesleten. Er is misschien voor menig dominee nog wat uit te leren: er zijn er die in toga, geklede jas, zwart of gestreept colbert levensvreemd zijn geworden en levensvreemd in een luchtledig van beginselen hun ambtelijke leven verslijten.

Intussen: men blijve nuchter.

In het optreden van Bekkers was veel van een nieuwe lente en een nieuw geluid. In menig opzicht een evangelischer geluid. Maar zijn pontificaat duurde, dunkt ons te kort om de rekening op te maken.

Dat behoeven wij gelukkig ook niet te doen.

Dat doet slechts de Here Jezus Christus, voor wiens rechterstoel wij allen moeten gepopenbaard worden.

In de Bossche kathedraal

Toen we via de radio en televisie de plechtigheden in de Sint Jan van Den Bosch volgden hebben we onze oren en ogen de kost gegeven. Prachtig was het jongenskoor dat o.a. de drieëntwintigste Psalm onberijmd en in de landstaal ten gehore bracht; kostelijk de praelectuur van vele Schrifgedeelten in ons eigen nederlands; verrukkelijk het spel van de camera's langs de gothische bogen van het magnifique koor.

Maar: door en door rooms de viering van de eucharistie. De prachtige en klankvolle stem van de hoofdcelebrant dr. Alferink werd nauwelijks gehoord toen zij het „Hoc enim est corpus meum”... en het „Hic enim est sanguis meus”, „Dit is mijn lichaam...” en „Dit is mijn bloed...” fluisterde. Deze bij de instelling door Christus tot zijn discipelen gesproken woorden werden hier gericht tot brood en wijn: de toverwoorden der transsubstantiatie. En bij de communie was 't zeer opvallend dat slechts de priestercelebranten ook de wijn nuttigden: pro omnibus, voor allen inplaats van het „drinkt allen daaruit...”. Zelfs de met het latijn onbekende kijkers en hoorders kan het niet zijn ontgaan dat bij deze mis de voorspraak van Maria, Jozef, de twaalf apostelen, en van tal van andere heiligverklaarden werd ingeroepen.

Voor oog en oor bleef het door en door rooms.

Het gist daar.

De symbolische betekenis van brood en wijn wordt daar bepleit.

Dat kan wijzen in reformatorische richting. Maar reformatorisch is het nog niet.

Mijn gedachten dwaalden af.

Naar dat kleine zijkapelletje in de Sint Jan waar herinnerd wordt door een gedenksteen dat dat machtige gebouw bijna twee eeuwen een protestantse kerk is geweest: „Haec Do-

mus...”, en dan volgen de jaartallen 1629 en ik meen 1808 of 1809, ..., „ab pseudo-reformatoribus abusa est”. „Dit Godshuis werd van 1629 tot 1808-09 door ten onrechte zogenaamde reformatoren misbruikt”. Toen Frederik Hendrik in 1629 Den Bosch veroverde hield na de intocht der staatse troepen de veldprediker Gijsbert Voet er de eerste gereformeerde preek.

Dat was artikel 36 van de nederlandse geloofsbelijdenis onverkort.

Ook mis.

G. Visee

BOEKBESPREKING

I

Dr. R. H. Bremmer, **Herman Bavinck en zijn tijdgenoten**, J. H. Kok N.V., Kampen 1966 - f 22,75.

Zojuist verscheen bij Kok in Kampen van de hand van dr. R. H. Bremmer een nieuw boek over Bavinck onder de titel "Herman Bavinck en zijn tijdgenoten". Dit boek kwam niet onverwacht. Ruim vijf jaar geleden promoveerde de auteur op een lijvige studie over Herman Bavinck als dogmaticus en in deze dissertatie, die, zoals de titel uitdrukt, ligt op het terrein van de dogmatiek (misschien zou men nog beter kunnen zeggen: op het gebied van de theologie-geschiedenis) kondigde hij de publikatie van een biografie over Bavinck reeds aan. Nu leert de ervaring, dat men er goed aan doet beloften als deze soms met een korreltje zout te nemen. Het zou niet de eerste keer zijn, dat zo'n toezegging in een V.U.-dissertatie onvervuld bleef. We herinneren aan de proefschriften van mannen als H. H. Kuyper en V. Hepp, die beide als het eerste deel van een meeromvattende studie gepresenteerd werden, maar in feite "eenlingen" bleven en nimmer een vervolg kregen. Dit laatste geldt trouwens ook van de eerste Bavinck-biografie, nl. die van Hepp (dr. Herman Bavinck, Amsterdam, 1921). Hepp, die in het algemeen nogal kwistig was met voortijdige geboorteaankondigingen van boeken, maar bij het inlossen van die beloften veelal een vrij drastische "geboortebeperving" bedreef, zegde in zijn biografie een tweede studie over zijn grote voorganger toe, maar in feite is hier nooit iets van gekomen. Daarom temeer verdient dr. Bremmer een eresaluut, dat hij woord heeft gehouden en thans zijn Bavinck-biografie op onze tafel heeft gelegd.

Het is een prachtig boek van meer dan 300 pagina's geworden, waarvan het welverzorgde uiterlijk evenredig is aan de kwaliteit van de inhoud. De blauwe band met de gouden titelopdruk is geheel conform de handelseditie van de dissertatie, die in een rode band met dito titelopdruk gestoken werd. Ook ditmaal leverde Han Prins het ontwerp voor de fraaie stofomslag in bijpassende kleuren.

Zo zijn Bremmer's dissertatie en diens nieuwe boek uiterlijk en innerlijk een tweeling-studie. We mogen er meteen wel aan toevoegen, dat deze tweeling-studie het resultaat vormt van een veeljarige arbeid, die alleen mogelijk was dank zij Bremmer's bewondering voor de held van zijn verhaal, zijn theologische en historische bekwaamheid en — last not least — zijn doorzettingskracht. Men moet respect hebben wanneer een predikant, die steeds grote gemeenten heeft gediend en zich ook overigens niet onbetuigd liet, een dergelijke prestatie weet te verrichten; een prestatie, waaraan menige hoogleraar niet toekomt.

Een tweeling-studie, zeiden wij. Inderdaad hangen de dissertatie (voortaan I) en de biografie (voortaan II) onlosmakelijk met elkaar samen en grijpen ze voortdurend op elkaar in. Omdat door omstandigheden de dissertatie in "Opbouw" niet besproken werd, komen we er hier, juist met het oog op de biografie, nog even op terug. De grote waarde van I is m.i. daarin gelegen, dat het het totaal-beeld en het décor van Bavinck's dog-

matisch werk voor ons oproept. Het boek valt in drie grote delen uiteen. Het eerste deel — Contemporaine belichting — is samengesteld met behulp van allerlei gedrukte geschriften, maar daarnaast ook met gebruikmaking van veel tevoren niet gepubliceerd brief-materiaal. Eerst komt aan de orde Bavinck's verhouding tot Kuyper, die in de loop der jaren opmerkelijke verschuivingen onderging; vervolgens zijn relatie met de ethische theologen in de Ned. Hervormde Kerk, welke van meet af in het teken stond van harmonie en distantie en tenslotte zijn verhouding tot de moderneren, die gekenmerkt werd door een fundamenteel geloofsverschil. Dit eerste deel werpt op verschillende belangrijke onderdelen van de vaderlandse theologie-geschiedenis een nieuw licht.

Deel II — Analyse — geeft een betrouwbaar overzicht van het geheel van Bavinck's dogmatiek. Doorgaans volgt Bremmer hier Bavinck's hoofdwerk, de Gereformeerde Dogmatiek, op de voet, waarbij hij overigens in de daarvoor in aanmerking komende onderdelen ook andere geschriften refereert. Soms blijft de analyse naar onze smaak teveel een weergave-zonder-meer. Tot een echte analyse — men spreekt tegenwoordig veelal van een structuuranalyse — komt Bremmer echter vooral in de beschrijving van Bavinck's Godsleer en in zijn ontleding van Bavinck's verbonds-, wedergeboorte- en sacramentsleer. Het behoeft geen betoog, dat dit laatste o.m. ook in verband met de strijd van 1944 belangwekkend is. In het laatste deel — Terugblik en uitzicht — wordt de balans van het onderzoek opgemaakt, waarbij tevens de lijnen worden doorgetrokken naar de hedendaagse theologie. In een levendig betoog laat Bremmer zien, hoe de latere, met name de gereformeerde, theologen de erfenis van Bavinck hebben verwerkt en schetst hij de wijze, waarop men in de diverse sectoren der dogmatiek Bavinck volgde en corrigeerde.

In deze confrontatie komen met name de figuren van Barth en Berkouwer ter sprake. Natuurlijk draagt zulk een confrontatie als deze onvermijdelijk altijd een subjectief element in zich. Een ander zou het weer anders hebben opgezet. Zo zou het de moeite lonen om b.v. Bultmann — een naam, die bij Bremmer niet voorkomt — met Bavinck te confronteren. Het is onze indruk, dat men vanuit Bavinck, die zich intenief met Bultmann's leermeester Herrmann bezig hield, uitstekend Bultmann en de zich bij hem aansluitende moderne existentie-theologie kan doorlichten en bestrijden. Deze opmerking terzijde doet uiteraard aan de waarde van Bremmer's uiteenzettingen niet af. Wie over de ontwikkeling van de theologie na Kuyper en Bavinck nadere informatie wenst, kan van het door hem geschilderde "panorama" veel profijt trekken. Belangrijk is voorts dat Bremmer overtuigend aantoont, hoezeer het neo-thomisme op de wijsgerige vooronderstellingen van Bavinck's dogmatiek heeft ingewerkt. Vervolgens geeft Bremmer in dit derde deel een afsluitende, samenvattende karakterisering van Bavinck als dogmaticus, waarin hij diens ontwikkelingsgang, de dominerende factoren in zijn dogmatiek en zijn bijzondere betekenis uitstekend belicht.

We stappen nu over van I naar II, van het dogmatische naar het biografische. Dat het moeilijk is tussen deze beide terreinen een scherpe grens te trekken, behoeft nauwelijks betoog. De verdeling van de stof over I en II is Bremmer zelf kennelijk niet altijd gemakkelijk gevallen. I bood reeds veel biografisch materiaal, vooral in de passages over Bavinck's verhouding tot Kuyper en zijn laatste periode. Enkele overlappingen konden dan ook moeilijk uitblijven. Ons viel b.v. op, dat de tere brief, die Bavinck aan Kuyper schreef na het overlijden van zijn jongere broer Johan Gerrit zowel in I 27 als in II 109 staat afgedrukt. Voor wie I en II afzonderlijk leest, zal dit bezwaar echter nauwelijks tellen. In ieder geval is reeds bij eerste kennismaking duidelijk, dat in II het biografische

domineert. Enkele hoofdstukken over theologische aspecten zijn geheel in het kader van de levensbeschrijving geplaatst en nemen daarin ook een wezenlijke plaats in.

Verschillende goede eigenschappen van I sieren ook II, soms zelfs in verhoogde mate. De historicus Bremmer kon hier zijn vleugels ten volle uitslaan. Vele en velerlei bronnen boorde hij aan: brieven, notulen, kranten, rapporten etc. etc. Waardevol is, dat hij ook gebruik maakte van publikaties over dorps- en stadsgeschiedenis, iets wat theologen nogal eens verzuimen. Het was voor Bremmer een voordeel, dat hij de plaatsen en de milieu's, waarin Bavinck's leven en werk zich afspeelde, voor een belangrijk deel uit eigen aanschouwing kent. Bavinck's bakermat ligt in het grensgebied van Oost-Overijssel en het duitse Bentheim, hij ging op school in Zwolle, doceerde in Kampen en in Amsterdam. Welnu, Bremmer is dominee in Enschede, stond voordien te Zwolle en hij studeerde, waar Bavinck doceerde. Dit maakte het hem ongetwijfeld gemakkelijker Bavinck historisch te situeren. Verder was voor deze Bavinck-biograaf ongetwijfeld van groot nut het feit, dat hij met het kerkelijke leven in de lagere en hogere regionen, zowel voor als achter de schermen, door de jaren heen grondig vertrouwd is geraakt. Wie Bremmer's beschrijving van de jaren 1892-1902 leest, bemerkt onmiddellijk, dat hier een man aan het woord is, die de sfeer van kerkelijke vergaderingen, met alle momenten van spanning, verrassing, berekening, politiek en gekonkel, terdege heeft geproefd.

J. Veenhof

PERSSCHOUW

De ironie der geschiedenis

In Ons Kerkblad, Officieel orgaan van de Geref. Kerk van Leerdam schreef ds O. Mooiweer, nu in Enschede, vlak voor zijn vertrek een paar interessante en belangrijke artikeltjes over de situatie in onze kerken op kerkrechtelijk gebied. Hij zette er boven: de ironie der geschiedenis. Ik geef ze graag hier door.

I

Er is een bekend spreekwoord, dat als volgt luidt: DE HISTORIE HERHAALT ZICH. Dat gaat op betreffende het wereldgebeuren, het blijkt helaas vaak ook te gelden van de kerk-geschiedenis. We schrijven: helaas, omdat het dikwijls de zonden der kerk betreft. Natuurlijk kunnen we nu wel met de dooddoener in dit verband opereren, dat de kerk tot aan de jongste dag blijft bestaan uit zondige mensen. Maar deze waarheid als een koe neemt niet weg, dat we geroepen blijven ons te bekeren van de zonden van het verleden. Als we zo hoog opgeven van de reformatie der kerk in de vrijmaking, moet dat ook in allerlei kerkrechtelijke manipulaties duidelijk blijken. Anders is onze roem vals! We zingen toch niet voor niets in de kerk:

Merk op, mijn ziel, wat antwoord God u geeft; Hij spreekt gewis tot elk, die voor Hem leeft, Zijn gunstgenoot van blijden troost en vree, Mits hij niet weer op 't spoor der dwaasheid treë.

Wat zien we nu echter vandaag de dag gebeuren? Wel dat over een bepaald artikel van onze kerkenordening gesproken wordt in synodocratische zin. Terwijl met name mannen als wijlen Prof. Dr. K. Schilder en wijlen Prof. P. Deddens er bij het kerkvolk hebben ingehamerd, wat de diepgaande Schriftuurlijke inhoud van artikel 31 D.K.O. is, zien we verschillende broeders met dat bewuste artikel handelen, alsof er nooit een vrijmaking conform dat artikel heeft plaats gevonden. We zullen voor U eerst de tekst van artikel 31 afdrukken:

„Zo iemand zich beklagt door de uitspraak der mindere vergadering verongelijkt te zijn, dezelve zal zich op eene meerdere kerkelijke vergadering beroepen mogen; en 't gene door de meeste stemmen goedgevonden is, zal voor vast en bondig gehouden worden. Tenzij, dat het bewezen worde te strijden tegen het Woord Gods, of tegen de Artikelen in deze Generale Synode besloten zoolang als dezelve door gene andere Generale Synode veranderd zijn.”

Vooraf Prof. Schilder is niet moe geworden te betogen dat er duidelijk: tenzij staat. Terwijl van Synodale zijde werd gesteld, dat men zich

moet onderwerpen aan synodebesluiten totdat mogelijk een volgende synode die gewraakte besluiten wegneemt. Misschien weet die synode de bezwaarden te overtuigen van hun ongelijk of trekt ze zonder meer haar besluiten weer in. Maar dat staat er niet!!

„Tenzij” geeft een beperking aan. Er ontstaat in een dergelijk geval tot aan de volgende Generale synode, die opnieuw die materie zal moeten behandelen, een zogenaamde interimtoestand, waarin de één wel en de ander niet de bewuste synodebesluiten uitvoert.

Vandaag echter kun je zomaar horen, dat je moet beginnen met bepaalde besluiten van een meerdere vergadering voor vast en bondig te houden. Bij de behandeling en bespreking van die decreten zal dan wel blijken, wát men er tegen in te brengen heeft uit de Schrift en in overeenstemming met de Gereformeerde Belijdenisgeschriften. Maar dit tendert duidelijk in synodocratische richting. Hiér is men bezig het „tenzij” om te vormen tot een: „totdat”. Dat is de ironie der geschiedenis.

Een andere zaak, waarin de ironie der historie zich openbaart, is het kerkverband. Daarover worden de laatste tijd heel wat opmerkingen van verschillende zijden gemaakt en ettelijke artikelen geschreven. Zeer zeker moeten we het kerkverband hoog houden!

Al vinden we nergens in de Bijbel een uitdrukkelijk gebod Gods tot het vormen van een kerkverband, toch is het goed als er contact gecreeft wordt tussen de diverse plaatselijke kerken. En daarvoor moeten dan ook wel bepaalde afspraken gelden. Anders wordt het een complete janboel! Als een ieder in het kerkverband maar doet wat goed is in zijn ogen en men solt met de gemaakte afspraken, dan doet dat de kerken veel schade en verstoort het de harmonie. Er is dus geen Schriftuurlijk bezwaar tegen een kerkverband in te brengen! Een duidelijk voorbeeld van contactoefening van de kerken onderling vinden we in de brief van Paulus aan de Colossenzen. We lezen n.l. in hoofdstuk 4 : 16: „En wanneer deze brief bij u is voorgelezen, zorgt dan, dat hij ook in de gemeente te Laodicea voorgelezen wordt en dat ook gij dien van Laodicea u laat voorlezen”. En zonder er een al te verstrekkende conclusie aan te verbinden, heeft de wijze, waarop de Verhoogde Kerkvisitator, Christus Jezus, de brieven aan de zeven Klein-Aziatische gemeenten besluit, een eigen zin en kleur: „Wie een oor heeft, die hore, wat de Geest tot de gemeenten (meervoud) zegt”. Die kerken mogen elkaar dus niet negeren. Ze weten van elkaar bestaan af. Maar overigens heeft de ene kerk totaal niets over de andere kerk te vertellen!

Wijlen Prof. Dr. S. Greijdanus heeft in zijn boekje: „Schriftbeginselen van Kerkrecht inzake meerdere vergaderingen” op ontdekkende en sublieme wijze één en ander benadrukt.

Op pag. 11 schrijft de hoogleraar: „De gemeente te Philippo heeft niets over die te Thessalonica of te Corinthe te zeggen, en deze laatste niets over de eerste. De apostel schrijft zijn brief aan de Galaten, niet aan de gemeente in Galatië, maar aan de gemeenten, Gal. 1 : 2. In Openbaring 1 : 12 ziet Johannes niet één gouden kandelaar met zeven lampen, doch zeven los van elkander staande kandelaren, in wier midden de Heere wandelt. Want de eenheid van 's Heeren kerk over de gehele aarde is geestelijk, niet institutioneel, niet ambtelijk”.

Naar aanleiding van art. 85 D.K.O., waarin het principe van de zelfstandigheid der plaatselijke kerk onder woorden is gebracht en dat als volgt luidt: „Geene Kerk zal over andere Kerken, geen Dienaar over andere Dienaren, geen Ouderling of Diaken over andere Ouderlingen of Diaken eenige heerschappij voeren”, maakt Prof. Greijdanus op pag. 14 en 15 van zijn genoemde boekje de volgende behartigenswaardige opmerkingen: „Maar omdat nu geene kerk van zichzelf, als plaatselijke kerk, iets over een andere te zeggen heeft, en geen ambtsdrager dier kerk, dienaar des Woords, ouderling, diaken, eenige ambtsbevoegdheid heeft los van en buiten die bepaalde kerk, welke hem riep en hem de ambtsbediening verleende, tenzij hem op de eene of andere wijze door eene andere kerk eenige roeping of recht tot ambtsbediening in haar midden toegekend zij, heeft ook geene vergadering van zodanige kerken en ambtsdragers iets over de verschillende kerken dier vergadering, buiten de eigen kerk dier onderscheiden afgevaardigden, te zeggen, dan voorzover daarover eerst een onderling accoord is getroffen.

Het blijft hier bij de figuur: 25 x 0 is niets meer dan 1 x 0. Het hangt hier alles af van de onderlinge afspraak, toestemming, medewerking dier kerken. Wat daar buiten of boven gaat, is enkel menselijke aanmatiging, ongeoorloofde hiërarchie, vergrijp aan Goddelijke rechten, dat met geen beroep op het doen van vaderen en voorgelachten verontschuldigd en gerechtvaardigd kan worden.”

Dat is zonder meer duidelijke taal!! Maar als je dan een vrijgemaakte broeder hoort ponen op een meerdere vergadering, dat het kerkverband niet behoort tot het welzijn, maar tot het wezen der kerk, sta je perplex. En je vraagt je in arren moede of: Heeft men dan nog zo

weinig begrepen van de strijd in de vrijmaking om het bewaren van het pand van het Schriftuurlijk genormeerde kerkrecht? Want als metterdaad het kerkverband tot het wezen van de kerk behoort, zodat een kerk niet zonder kerkverband bestaan kan, wat voor bezwaren kan ik dan nog inbrengen tegen een Hervormde Kerkinrichting? En ik moet dan ook maar niet meer zo fel opponeren tegen de Synodocratie in de gebonden kerken, want in wezen sta ik, als ik zo redeneer, met de Synodalen op één platform, wat de Kerkregering betreft!

(Wordt vervolgd)

C. V.

KERKNIEUWS

Beroepen te Bergentheim (2e pred.pl.): M. Brandes te Meppel; te Winschoten: A. C. Hait-sma te Heerde; te Winnipeg (Can. Ref. Church): W. Vis te IJsselmuiden; te Enschede-Noord voor de zendingsarbeid op West-Nieuw-Guinea (2de miss. pred.): kand. K. Verlind te Spakenburg; te Haulerwijk: I. van Til te Treebeek.

Aangenomen naar Bolnes-Slikkerveer: B. van Riet te Pieterburen.

Bedankt voor Zwagerveen-Zwaagwesteinde: A. Hordijk te Baflo en Warffum.

Tweetal te Assen: O. J. Douma te Overschie en M. K. Drost te Mariënberg; te Groningen-Noord (vak. L. L. v. d. Vliet): L. W. G. Blokhuis te Zuidhorn en C. J. Smelik te Bunschoten-Spakenburg.

Groningen-Zuid. De gemeente van leden van de Gereformeerde Kerk van Groningen-Zuid, die de afzetting van Ds. A. van der Ziel niet erkent en in „het Tehuis” vergadert, verzond in de laatste weken twee brieven, die wij hier onverkort willen overnemen. De eerste, van 25 april 1966, is gericht aan de classis Groningen. Hij luidt als volgt:

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

De uitspraak van de classis Groningen (bijeën 27 januari en 17 en 24 februari 1966) dat het oefenen van gemeenschap met ons in feite betekent het verbreken van de band met de zusterkerken heeft ons verbaasd en teleurgesteld.

Wij menen, dat U ons — volkomen in strijd met artikel 31 K.O. ten onrechte beschuldigt van schismatiek optreden.

Intussen leiden wij uit Uw uitspraak af, dat we in Uw midden niet welkom zijn. Mochten wij ons hierin vergissen en U zou ons wel een plaats in Uw midden gunnen, dan willen wij hiervan graag bericht ontvangen.

Wij sluiten hierbij de brief in, die wij aan alle Kerken (vrijgemaakt) in ons land gezonden hebben. Hiermee willen we ook een appél op Uw vergadering doen. Immers U als classis Groningen ben ten zeerste medeverantwoordelijk voor het voltrokken afzettingsvonnis.

Wij willen U tenslotte nog verzekeren, dat wij niet begeren om scheuren te trekken in de gemeente des Heren, maar — integendeel — wij begeren, voor zover het aan ons ligt, tot het uiterste te gaan om bijeen te houden en te bren-wat naar de Schrift bijeen hoort. —

Met broedergroeten,

Namens de voorlopige kerkeraad,
A. van der Ziel, praeses
Joh. Alssema, scriba

De tweede is gericht aan de kerkeraden van de (syn.) Gereformeerde kerken te Groningen-Helpman, -Noord, -Oost, -West en -Zuid. Deze brief, die een antwoord is op een door deze kerkeraden gedaan verzoek om samenspreking, luidt als volgt:

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

Met dankbaarheid namen we kennis van de inhoud van de aan ons gerichte brief d.d. 5 april 1966.

Graag willen we U verzekeren, dat niemand onzer ook maar enig bezwaar heeft om met U te spreken over hetgeen ons sedert 1944 gescheiden houdt. Integendeel, wij zijn er allen van overtuigd, dat de eenheid der kerk door ons gezocht moet worden. Onze vrijmaking in 1944 moet dan ook gezien worden als een poging om de eenheid te bewaren met allen, die gereformeerd wilden blijven. Duidelijk blijkt dit ook uit de brief van onze kerkeraad dd. 2 november 1944, die wij nog onverkort voor onze rekening nemen. In dit verband willen we nu reeds uitspreken, dat het antwoord d.d. 22 november 1966 dat U van onze kerkeraad hebt ontvangen, ons heeft bedroefd. Daarom verzoeken wij U dan ook vriendelijk dit antwoord, wat ons betreft, als niet geschreven te beschouwen.

Bij een te houden samenspreking zullen wij graag de draad weer opnemen bij de brief van onze kerkeraad dd. 2 november 1944. *)

Hoewel we, wat het nuttig effect ten aanzien van de eenheid der kerken betreft, meer ver-

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF,
Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

J. Bosch, Engelenbergstr. 4, Kampen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg,
Slotlaan 220, Zeist

Abonnementprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm

Familieberichten 15 ct. per mm

wachten van een landelijke samenspreking, willen wij toch ook het plaatselijk contact niet afwijzen, ook omdat daardoor het eerstgenoemde doel mogelijk dichterbij gebracht kan worden.

Jarenlang is er onzerzijds naar gestreefd om de onderlinge verhouding der eigen kerkleden en de houding tegenover U, met wie wij vóór 1944 kerkelijk één waren, in meer schriftuurlijke banen te leiden. Met dit streven hangt ten nauwste samen het onrecht dat Ds. Van der Ziel en anderen in onze kerken werd aangedaan. Gelukkig gaan hiervoor in onze kerken steeds meer de ogen open.

Het zal U daarom mogelijk duidelijk zijn, dat we wat betreft het tijdstip der samenspreking nog graag enig uitstel ontvangen.

Broeders, weest ervan verzekerd, dat we met heel ons hart begeren dat er verzoening kome tussen onze kerken en Uw kerken en dat wij van onze kant van harte willen meewerken om de kloof die in 1944 ontstond, te overbruggen.

God geve dat we in dezen gezamenlijk mogen komen tot een resultaat dat Zijn Naam, die door onze broedertwist gesmaad is, mogen verheerlijken.

Inmiddels verblijven,

namens de (voorlopige) kerkeraad van de gemeente van leden van de Gereformeerde Kerk van Groningen-Zuid,

A. van der Ziel, praeses
Joh. Alssema, scriba

*) De inhoud van deze brief is vermeld in de brochure van Ds. Th. Delleman „...terwijlgij nog met hem onderweg zijt...”, pag. 62 e.v.

ADRESSEN

Geref. Kerk **Onderdendam**: S. v. Breden, Bedumerweg 50, Onderdendam, telef. 0590-9102; **Ds P. Schelling**, Provincialeweg 16, Sauwerd (Gr.), telef. 05909-235, postrek 1247841; **Ds H. W. Ophof**, Leel, telef. 05945-2744; **Groningen-Noord**, scriba: A. Moesker, Koninginnelaan 45a, Groningen, telef. 05900-34951; **Drachten**, scriba: E. de Jong, De Zool 54, Drachten, telef 05120-2566.

FIDES QUADRAT INTELLECTUM

Degenen, die dit jaar hun studie aan de Theologische Hogeschool hopen aan te vangen, kunnen op de dag van de inschrijving, maandag 12 september a.s. de wens te kennen geven om lid te worden van het Corpus Studiosorum in Academia Campensi „Fides Quadrat Intellectum”. Vanaf 12 september a.s. is hun aanwezigheid in Kampen noodzakelijk in verband met het novitiaat, dat op dezelfde datum zal ingaan; in deze periode kunnen zij kennis maken met het Corps en het Corpsleven.

Voor de Senaat,

H. J. J. Feenstra, h.t. Ab-actis.

AANGEBODEN:

de Graaf, Vuur op aarde, dl 1, 5, 6, 7; God en de historie; Een profeet der volkeren. L. Vallensis, Belijden naar het Woord. Petrus Canisius vert. O.-T. + apocriefen, 4 dln. de Moor, De hemel geopend. Buber, Twee wijzen van geloven. Veenhof, Soc.ver. in eigen kring. den Hartog, Phil der religie in grondlijnen I. Spier, Inl. tot de W. d. W. Emerson Essays.

Brieven met prijsopgaaf onder no, 20 Adm. „Opbouw”, Slotlaan 220, Zeist.

VAKANTIE NAAR DE VELUWE

div. Bungalows te huur: van 1/5 tot 2/7 en van 13/8 tot 1/10.

Nog beschikbaar: **zit-slaapkamer** met aparte keuken en douche.

Vaste standplaatsen caravans en tenten.

Camping en Bungalowpark, Ackersate, Harremaatweg 26, Voorthuizen, telef. 03429-1274.